

ВИВЧЕННЯ ПРОСТОРОВОЇ РЕФЕРЕНЦІЇ ТА ПРОСТОРОВОЇ ЛОКАЛІЗАЦІЇ В ЛІНГВІСТИЦІ

У статті аналізуються поняття «просторова референція», «тема» (фігура), «релатум» (фон), «просторова локалізація», «положення», «власне положення» (eigenort) та інші, вивчаються характеристики просторової локалізації в мові та особливості їх вербалізації. Також було виявлено відмінності між просторовою, предметною та особистою референцією та проаналізовано особливості просторових прийменників і їх функціонування в реченні.

Ключові слова: просторова референція, вербалізація просторової локалізації, просторові прийменники.

В статье анализируются понятия «пространственная референция», «тема» (фигура), «релатум» (фон), «пространственная локализация», «положение», «собственное положение» (eigenort) и другие, изучаются характеристики пространственной локализации в языке и особенности их вербализации. Также было обнаружено различия между пространственной, предметной и личной референцией и проанализированы особенности пространственных предлогов и их функционирования в предложении.

Ключевые слова: пространственная референция, вербализация пространственной локализации, пространственные предлоги.

The article analyses the concepts of «spatial reference», «theme» (figure), «relatum» (ground), «spatial localisation», «location», «eigenort» and others, it studies the characteristics of a spatial localisation in language and the peculiarities of their verbalisation. It was also been found the differences between the spatial, object and personal reference and was analysed the features of the spatial prepositions and their functioning in the sentence.

Key words: spatial reference, verbalisation of the spatial localisation, spatial prepositions.

Відношення між мовою та свідомістю вивчається в межах багатьох наук, зокрема мовознавчих – комунікативної лінгвістики, когнітивістики, психо-лінгвістики, комп'ютерної лінгвістики та інших. Одним із значущих аспектів цього відношення є *референція* – відношення знаку до того, що він позначає. Часто в літературі, де розглядається семантика пов'язаних із простором лексем, виразів та речень, говорять про *просторову референцію*.

Актуальність дослідження зумовлюється тим, що воно проводиться в руслі сучасних досліджень системи просторових відносин, які в першу чергу розглядають, яким чином мова структурує простір. Аналіз просторових відносин дозволяє відобразити реальне функціонування мови у комунікативній діяльності людини, оскільки в будь-якому висловлюванні фіксується просторова сутність світу, де локальність виступає як організатор центру мовлення. Підсумовуючи результати досліджень у цьому напрямі, можна вивести два магістральні підходи до проведення такої роботи: у межах першого підходу розглядається, яким чином просторові концепти кодуються в мові, другий підхід передбачає

розгляд того, яким способом просторові концепти заповнюють мовну структуру.

Метою нашого дослідження є розгляд основних понять просторової референції, а також властивостей і характеристик просторової локалізації в мові.

Поставлена мета передбачає розв'язання таких **завдань**: 1) визначення термінів «просторова референція», «тема» (фігура), «релатум» (фон) та «просторова локалізація»; 2) виявлення різниці між просторовою, предметною та особистою референцією; 3) розгляд особливостей вербалізації локалізації об'єктів у просторі; 4) вивчення особливостей просторових прийменників та їх функціонування в реченні.

Термін *референція* у лінгвістиці визначається як відношення між мовним виразом та сутністю (*entity*) (предметом, особою, часовим інтервалом, локацією, станом) реального чи уявного (можливого) світу [5, с. 326; 3, с. 632]. Російський лінгвіст Н. Арутюнова визначає поняття референції як *«віднесеність актуалізованих (задіяних у мовленні) імен, іменних виразів (іменних груп) чи їх еквівалентів до об'єктів дійсності (референтів,*

denotatis)» [1, с. 411]. Дослідник Дж. Лайонс [13, с. 197] чітко розмежує поняття референції та інтралінгвістичне поняття «сенсу», яке стосується значеннєвих відношень між лексемами та одиницями речення (тобто реченнями, висловлюваннями) всередині певної мовної системи.

Зв'язок між мовним виразом та сутністю, до якої реферують (тобто до референта), лише посередній. Референція до реальності в зовнішньому чи у можливому світі здійснюється за допомогою сенсу (або значення) мовного виразу, а не просто мовного виразу як такого.

Ми можемо говорити про *просторову референцію*, коли мовці використовують мовні вирази для здійснення референції відносно положення предмета чи особи, до просторових відношень між двома предметами чи між мовцем та об'єктом. Лінгвіст В. Кляйн [8, с. 10] описує мету просторової референції таким чином: «*Просторова референція слугує для того, щоб специфікувати одне (чи кілька) визначених місцеположень (областей референції), тобто із усієї кількості місць, що розглядаються, описати одне (чи кілька) настільки детально, щоб слухач міг зрозуміти, на що посилається мовець*».

Просторова референція не дуже сильно відрізняється від предметної чи особистої референції, тому що об'єкт також повинен бути обраним із відповідної референційної області. Проте, головна різниця між просторовою референцією та особистою референцією – те, що область просторової референції має набагато складнішу структуру, ніж область особистої чи предметної референції.

Місцезнаходження (положення) – основний елемент в області просторової референції, що характеризується особливими відношеннями, що встановлюються між різними положеннями об'єктів [8, с. 11]. Мовці передають характер цих відношень, використовуючи такі мовні вирази, як *попереду/позаду, зверху/знизу* тощо.

Просторова референція також має певні властивості, спільні з особистою та предметною референцією [8, с. 7]. Ідентифікація предмета чи особи часто здійснюється шляхом ідентифікації місцезнаходження предмета чи особи у певний момент часу:

(1) *Do you see the woman who is standing in front of the bakery?* (Ти бачиш жінку, яка стоїть перед пекарнею?)

(2) *Die Becher stehen dort, wo früher die Gläser standen* (Кухлі стоять там, де раніше стояли склянки).

У прикладі (1) жінка ідентифікується, просторово відносячись до іншого об'єкта, а саме до області «попереду» пекарні. Ту ж саму жінку можна ідентифікувати, посилаючись на одяг, у який вона одягнута (*Do you see the woman with the yellow jumper?* [Ти бачиш жінку у жовтому джемпері?]) чи за якоюсь іншою, характерною для неї ознакою. Незважаючи на те, що це міг бути всього лише

намір мовця ідентифікувати конкретну особу, мовець вже увійшов у царину просторової референції.

Речення (2) носить трохи інший характер, ніж (1), хоча обидва речення намагаються ідентифікувати місцезнаходження об'єкта (у [1] – місцезнаходження жінки, а у [2] – місцезнаходження кухлів). У реченні (2) часова та просторова референції збігаються. Місцезнаходження кухлів визначається положенням, яке раніше займали склянки. Іншими словами, кухлі та склянки займають одне й те саме місце, але в різний момент часу. Таким чином, місцезнаходження об'єкта визначається шляхом відношення до двох моментів часу одного і того їх положення один до одного [див. 9, с. 83; 110].

У результаті ми побачили, що просторова референція не може бути повністю відокремленою від часової та предметної референції. У цьому дослідженні увага приділяється просторовій референції, тобто як місцезнаходження одного об'єкта корелює з положенням іншого об'єкта (в більшості випадків предмети, особи та орієнтири), а також як воно репрезентується за допомогою мовних виразів (слів, висловлювань) та конструкцій.

Усі підходи у просторовій лінгвістиці ставлять в центр понятійну пару, яка репрезентує дві концептуальні одиниці: по-перше, ОБ'ЄКТ ЛОКАЛІЗАЦІЇ (тема/фігура), та по-друге, просторовий ПАРАМЕТР локалізації (релатум/фон), тобто власне те, з чим співвідноситься об'єкт локалізації.

Протиставлення *фігура – фон* прийшло у семантику із гештальт-психології, де поняття *фігури (Figur)*, яка завжди сприймається як одне ціле, протиставляється поняттю *фон (Grund)* [див. 2]. До лінгвістичного вжитку це слово ввійшло завдяки американському лінгвісту Леонарду Талмі [18]. Фігура – це сутність, яка у відповідній фазі процесу сприйняття переносить всю увагу на себе. Якщо акт сприйняття вербалізується, тоді фігура відповідає тій мовній сутності, яка носить тематичний характер (як у текстовому відношенні, так і з погляду граматики залежностей, див. 6).

Відомо, що людина сприймає та членує дійсність нерівномірно: якась інформація є для неї базовою, вихідною, а котрась – новою, найбільш значущою у даний момент часу. У лінгвістичній теорії це протиставлення пов'язується з точкою зору мовця на ситуацію, яка в цьому випадку стає обов'язковою, але змінною для цієї ситуації характеристикою: те, що для одного мовця (або для даного мовця в даний момент) важливо, для іншого (чи для того ж самого, але, наприклад, в інший момент часу) вже не важливо. Для вираження цього феномену була утворена теорія комунікативної організації тексту, у якій використовувалися такі пари понять, як дане – нове, тема – рема тощо. Найважливіша властивість об'єкта цієї теорії полягає в тому, що те, яке було новим, швидко стає старим, тема переходить у рему тощо.

Проте такі переходи відбуваються не завжди. Леонард Талмі звернув увагу на лексичну заданість розподілу уваги мовця у деяких контекстах. Так, наприклад, розглянемо два речення:

The bike is near the house (Велосипед біля будинку).

?*The house is near the bike* (?Будинок біля велосипеда) [19, с. 314].

Очевидно, що друге речення не є дуже вдалим та потребує певного контексту або додаткових контекстних умов для того, щоб бути більш прийнятним. Причому таку асиметричність жодним чином не можна виправити, тому що вона вбудована в лексичну систему мови: у будь-якому випадку мовець розрізняє об'єкти, що рухаються (або потенційно рухаються) – *фігури* та нерухомі об'єкти – які утворюють *фон*, на якому рухаються фігури. Це протиставлення легко переноситься із простору в час: подія (фігура) відбувається під час певного процесу (який є фоном), але не навпаки, наприклад:

Shāh Mat of Persia was assassinated during Caesar's reign.

(*Шах Персії Мат був підступно вбитий за часів правління Цезаря*).

?*Shāh Rukh ruled Persia through/around Christ's crucifixion.*

?(*Шах правив Персією під час розп'яття Христа*) [19, с. 322].

Тепер перейдемо до розгляду питання локалізації у просторі та її мовної вербалізації. *Локалізація* – це ідентифікація місцезнаходження об'єкта. Об'єкт, що локалізується, називається *темою* (*theme*), а об'єкт, біля якого локалізується тема, називається *релатумом* (*relatum*) [8-10; 15; 17]. Відношення між темою та релатумом базується на *асиметрії*.

На думку Леонарда Талмі [19], тема та релатум (у його термінології – фігура та фон) різняться за розміром, мобільністю та стабільністю, тобто об'єкт дії зазвичай більший, менш мобільний та займає положення в просторі на більший період часу, ніж тема. Іншими словами, об'єкти, що функціонують як релатум, більш вірогідно мають властивості, які полегшують дослідження та локалізацію теми [11, с. 225]. Теми не потребують геометричної конкретизації і зазвичай сприймаються точково [11; 18]. Дослідники Б. Ландау і Р. Джекендофф [11, с. 228] роблять висновок, що більшість геометричних відмінностей між темою та релатумом у просторовій референції ігноруються: релатум «можна схематично зобразити у вигляді точки, посудини, чи поверхні, у вигляді одиниці з осьовою структурою чи як одиночний об'єкт по відношенню до сукупності об'єктів. Будь-яка інша деталь буде зайвою». Так само як для тем предметні частини будуть недоречними [11, с. 229]. Хоча така думка нам імпонує, але її не можна застосовувати для всіх описів просторових форм, а також приписувати усім мовам без винятку. Ст. Левінсон [12], наприклад, піддає

сумніву заяву про існування точкових тем, аргументуючи це тим, що у мові народу майя (цельтальська мова) форма та геометрична характеристика теми (в його термінології «фігури») відіграє ключову роль у просторовій референції.

Часто в наукових працях дискутується питання, чи просторові вирази встановлюють зв'язок між об'єктами [14; 20] чи положеннями [3; 9]. На думку лінгвіста В. Кляйна [9], об'єкт як такий має бути відмежований від положення, яке він займає у певний момент часу, припустимо t_1 . Положення, що займає об'єкт у певний момент часу, називається *eigenort* (власне положення) об'єкта. В. Кляйн вважає, що просторове відношення не є відношенням між двома об'єктами, а відношенням між їх положеннями, а точніше між власними положеннями (*eigenörter*) цих об'єктів [9, с. 83]. Більше того, важливо визначити просторове відношення між положеннями двох сутностей як тимчасове, тобто як таке, що є істинним лише у певний момент часу: сутності, що залучені до просторового відношення, можуть займати різні положення у різні моменти часу. Наприклад, книга може бути в один момент часу, скажімо в момент часу t_1 , «на столі», а в інший момент часу – t_2 – «на полиці» і так далі.

Дослідники Дж. Міллер та Ф. Джонсон-Лерд [14, с. 56] зазначають: вважається, що особи та предмети повинні мати особливу область чи суміжну область (*neighbourhood region*) навколо їх власного положення (*eigenort*), в межах якого вони можуть взаємодіяти із (типовими) областями інших предметів. Поняття області є необхідним, тому що лише області можуть накладатися одна на одну (а отже і взаємодіяти), а не предмети.

Такі суміжні області бувають переважно невиразними (тобто їхня протяжність може змінюватися) і вони не можуть сприйматися у повному обсязі. І як наслідок, області краще описувати як *концепти*, а не як *перцепти* [див. 14, с. 59]. Якщо розглядати відповідно власні положення двох об'єктів між собою, ці суміжні області стають відносними: «*дві речі, області яких накладаються, можна розглядати у просторовому відношенні між ними*» [14, с. 59]. Крім того, суміжні області релатума більше відповідають просторовій референції, тому що вони є областями, що ідентифікуються за допомогою просторового вираження. Цей процес реферування до місцезнаходження називається *просторовим розподілом* (*region assignment*) [див. 7, с. 100; 9, с. 84; 15, с. 4]. В. Кляйн зображує механізм просторового розподілу на прикладі німецького просторового прийменника *auf* «на, нагорі»: «*потрібно впорядкувати... спершу положення релатума (Relatum) (а разом з ним відразу і сам релатум) певного визначеного простору, скажімо «простору AUF». Тоді другим етапом буде розгляд місцезнаходження теми, яка стосується цього «простору AUF», таким чином, як говорять, що L (тема) міститься у «просторі AUF» релатума*» [9, с. 84].

Значенню просторового виразу, як, наприклад, німецького прийменника *auf*, «приписується конкретизація області релатума, у якій локалізується тема» [15, с. 6] і це – «окрема область, що розрізняє один топологічний прийменник від інших» [15, с. 4]. У результаті можна зробити висновок, що семантична функція просторових виразів здійснює розподіл області по відношенню до релатума.

На думку Р. Ньюсе [15, с. 7], розподіл області об'єкта коливається відповідно до *предметної природи* теми та релатума, тобто з певними *типами* релатумів та тем, що дослідник ілюструє на прикладі англійської мови:

(3a) *The writing is on the signpost* (*Напис розміщений на дорожньому знаку*).

(3b) *The blackbird is on the signpost* (*Чорний дрізд зображений на дорожньому знаку*).

(4a) *There is a crack in the bowl* (*У місці тріщини*).

(4b) *There is an apple in the bowl* (*У місці яблука*).

Теми у прикладах (3) і (4) відповідно розміщені у різних предметних областях релатума, незважаючи на те, що обидві просторові області розподілені одним і тим самим прийменником [див. 9; 15]. Відмінний розподіл областей часто пояснюється полісемією цих просторових прийменників [9; 16].

Відношення між положенням теми та положенням релатума є відношенням *включення* (*inclusion*) [14; 7; 17; 9; 15], тобто тема включена в предметну область релатума, визначеного просторовим виразом.

Окрім предметів та осіб, інші сутності, як-от події та стани, також можуть бути локалізованими [17; 8; 3]. Іншими словами, просторові вирази, як, наприклад, прийменники не тільки мають функцію конкретизації положення предметів, вони також виражають місце протікання подій та станів:

(5) *There is a bad smell under the table* (*Під столом неприємний запах*).

(6) *The children are playing under the table* (*Діти граються під столом*).

Той факт, що події та стани можуть бути локалізованими, порушує певні проблеми стосовно семантичного аналізу топологічних прийменників [див. 17, с. 103-104]. Проблеми постають, наприклад, коли намагаються аналізувати місцеположення подій, тому що відношення між темою та релатумом не є обов'язково відношенням включення. Насправді, відношення включення між темою та релатумом обмежене [17, с. 103-104]:

(7) *It was snowing on top of the roof* (*Сніг падав на крівлю даху*).

У прикладі (7) не тема входить до релатума, а релатум входить до теми: подія «падав сніг» (*snowing*) дорівнює темі, включає в себе релатум (= дах), тому що подія «падав сніг» (*snowing*) просторово більше розтягнута, ніж релатум [17, с. 104]. На противагу подіям, стани не завжди

можуть бути локалізованими. Розглянемо такий приклад:

(8) *?John is married in London* (*Джон одружений в Лондоні*).

Було б дивним висловити це речення в тому випадку, коли мовець має на увазі стан «бути одруженим», а не стан «одружуватися», як наприклад, у реченні *John got married in London* (*Джон одружився в Лондоні*). Стан одруженої особи не залежить від будь-якого положення, тобто цей стан *повсюдний* [9, с. 19]. Незважаючи на те, що стан особи не залежить від місцезнаходження цієї особи, саме положення може мати чи бути у певному стані. Наприклад, *The inside of the house is dirty* (*Внутрішня частина будинку брудна*).

Існують також інші проблеми, що пов'язані із семантичним аналізом положення в просторі, наприклад, роль темпоральності, заперечення і кількісного аналізу, а також визначення центральної теми у структурі висловлювань [див. 17; 8].

Хоча мета розподілу області – локалізація чи ідентифікація *власного положення* (*eigenort*) теми, мовне вираження, для прикладу, *на ліжку*, насправді не дуже конкретизує точне положення (чи власне положення) теми. Певна предметна область повинна мати цілий ряд можливих місцеположень, тому що локалізувати можна більше, ніж один предмет у певній предметній області релатума [9, с. 84]. Наприклад,

(9) *Die Tasse steht auf dem Tisch* (*Чашка стоїть на столі*).

У цьому реченні область «на» цього столу містить цілий ряд можливих положень «на». Місцезнаходження чашки, тобто теми, – це лише одне із цілого ряду можливих положень «на» цього столу. Отже, область «на» даного столу не конкретизує точне положення теми, а всього лиш позначає *область пошуку*, до складу якої входить тема. На думку В. Кляйна [9, с. 85], такі локативні вирази, як (9) є предикатами, що семантично можуть розглядатися як властивості.

Такий предикат, як *auf dem Tisch stehen* (стояти на столі) визначає властивість простору до теми, а точніше – до місцезнаходження власного положення (*eigenort*) теми. Просторові властивості є лише властивостями положень, а не об'єктів чи сутностей. Це знову ж таки підкреслює важливість поняття власного положення (*eigenort*) для будь-якого семантичного опису просторової локалізації.

Для того, щоб локалізувати предмет, недостатньо сказати, що предмет лише займає положення («бути в положенні х»), але положення предмета характеризується як *положення певного типу*, як-от «бути в положенні на, під, позаду тощо від х» [9, с. 85].

Проведене дослідження дозволяє дати визначення поняттям «просторова референція», «тема», «релатум», «просторова локалізація». Як показав аналіз, просторова референція не може бути повністю відокремленою від предметної та

особистої референції, а навпаки, вона має з ними певні спільні властивості. Також було доведено, що особливістю просторових прийменників є їх чітко виражена полісемія; крім того, вони виконують функцію конкретизації положення предметів.

Перспективами подальших досліджень буде детальне вивчення особливостей та функціонування просторових прийменників на основі текстів художньої літератури, а також характеристики вербалізації просторової локалізації в текстах такого типу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арутюнова Н. Д. Референция / Н. Д. Арутюнова // Лингвистический энциклопедический словарь. – М.: Сов. энциклопедия, 1990. – С. 411–412.
2. Ash M. G. Gestalt Psychology in German Culture, 1890-1967: Holism and the Quest for Objectivity / Mitchell G. Ash. – Cambridge; New York: Cambridge University Press, 1995. – 528 p.
3. Bierwisch M. On the grammar of local prepositions / Manfred Bierwisch, Werner Motsch, Ilse Zimmermann (eds.) // Syntax, Semantik und Lexikon. – Berlin: Akademie-Verlag, 1988. – S. 1–65.
4. Bussmann H. Lexikon der Sprachwissenschaft / Hadumod Bussmann. – [2d ed.] – Stuttgart: Kröner, 1990. – 904 S.
5. Crystal D. A Dictionary of Linguistics and Phonetics / David Crystal. – [4th. ed.] – Oxford: Blackwell, 1997. – 560 p.
6. Fillmore C. J. The case for case / E. Bach, R. Harms (eds.) // Universals in Linguistic Theory. – New York: Holt Rinehart and Winston Inc, 1968. – P. 1–88.
7. Herweg M. Ansätze zu einer semantischen Beschreibung topologischer Präpositionen / Christoph Habel, Michael Herweg, Klaus Rehkämper (eds.) // Raumkonzepte in Verstehensprozessen. Interdisziplinäre Beiträge zu Sprache und Raum. – Tübingen: Niemeyer, 1989. – S. 99–127.
8. Klein W. Überall und nirgendwo: Subjektive und objektive Momente in der Raumreferenz / Wolfgang Klein // Zeitschrift für Literaturwissenschaft und Linguistik. – B. 78. – Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1990. – S. 9–42.
9. Klein W. Raumausdrücke / Wolfgang Klein // Linguistische Berichte. – B. 132. – Frankfurt am Main: Tübingen, 1991. – S. 77–114.
10. Klein W. Keine Kängurus zur Linken – Über die Variabilität von Raumvorstellungen und ihren Ausdruck in der Sprache / Wolfgang Klein // Sprache und Kognition. Perspektiven moderner Sprachpsychologie / Hans-Joachim Kornadt, Joachim Grabowski, Roland Mangold-Allwin (Hrsg.) – Heidelberg: Spektrum Akademischer Verlag, 1994. – S. 163–182.
11. Landau B. «What» and «where» in spatial language and spatial cognition / Barbara Landau, Ray S. Jackendoff // Behavioral and Brain Sciences. – B. 16. – Cambridge: Cambridge University Press, 1993. – P. 217–265.
12. Levinson S. Vision, shape and linguistic description: Tzeltal body-part terminology and object description / Stephen C. Levinson // Linguistics. – Vol. 32. – Nijmegen, 1994. – P. 791–855.
13. Lyons J. Semantics / John Lyons Vol. 1 and 2. – Cambridge: Cambridge University Press, 1977. – 897 p.
14. Miller G. Language and Perception / George Armitage Miller, Philip Nicholas Johnson-Laird. – Cambridge: Cambridge University Press, 1976. – 760 p.
15. Nüse R. General meanings for German *an*, *auf*, *in* and *unter*. Towards a neo(classical) semantics of topological prepositions: Ph. D. diss. / Ralf Nüse. – Berlin: Humboldt-Universität, 1999. – 189 p.
16. Schwarze C. Polysemie als Prozedur, am Beispiel von frz. *à travers* und *chez* / Christoph Schwarze // Raumkonzepte in Verstehensprozessen. Interdisziplinäre Beiträge zu Sprache und Raum // Christoph Habel, Michael Herweg, Klaus Rehkämper (eds.). – Tübingen: Niemeyer, S. 310–338.
17. Stutterheim C. v. Einige Probleme bei der Beschreibung von Lokalisationen / Christiane von Stutterheim // Zeitschrift für Literaturwissenschaft und Linguistik. – B. 78 – Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1990. – S. 98–112.
18. Talmy L. How Language Structures Space / Leonard Talmy // Spatial Orientation: Theory, Research and Application / Herbert L. Pick, and Linda P. Acredolo (eds.). – New York: Plenum Press, 1983. – P. 225–320.
19. Talmy L. Towards a Cognitive Semantics / Leonard Talmy. – Vol. 1. Massachusetts: Massachusetts Institute of Technology, 2000. – 574 p.
20. Wunderlich D. Sprache und Raum / Dieter Wunderlich // Studium Linguistik. – B. 12. – Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1982. – S. 1–19.

© Губа Л. В., 2013

Дата надходження статті до редколегії 25.03.2013 р.

ГУБА Лариса Василівна – аспірантка кафедри германської філології Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Київ.

Коло наукових інтересів: семантика, когнітивна лінгвістика, лінгвістика тексту.